

УДК 343.98(477)

Богдан Анатолійович БУРБЕЛО,

викладач кафедри криміналістики та

судової експертології факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1071-1338>

ОРГАНІЗАЦІЯ І ТАКТИКА ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПІДОЗРЮВАНОВОГО ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ

Забезпечення розбудови України як демократичної, незалежної, суверенної та правової держави, вимагає насамперед досягнення відповідних успіхів у боротьбі зі злочинністю.

Процес ефективного розслідування злочинів, являє собою різновид пізнавальної діяльності слідчого, сутність якої полягає у виявленні джерел матеріальної та ідеальної інформації про подію вчиненого злочину, а також дослідженні, оцінці та використанні одержаної інформації. Своєчасність отримання інформації про особу підозрюваного суттєво залежать від того, наскільки слідчий обізнаний про наявність джерел, що можуть містити таку інформацію, та її вміння використати їх в процесі розслідування.

В залежності від форми відображення властивостей особи підозрюваного та способу зберігання інформації, всі джерела інформації можна поділити на: 1) джерела ідеальної інформації – люди, які володіють інформацією про особу підозрюваного, що являє інтерес для слідчого, і зберігають її у своїй пам'яті; 2) джерела матеріальної інформації – матеріальні об'єкти (сліди): документи, речі, предмети, сліди крові, слини та інших виділень людини і т. ін.

Отримання криміналістично значущої інформації про особу підозрюваного з відповідних джерел здійснюється шляхом проведення слідчих дій. Джерела інформації про особу підозрюваного можуть бути процесуальними і не процесуальними. Інформація, яку можуть містити процесуальні джерела, може бути як доказовою, так і орієнтуючою. Не процесуальні джерела містять орієнтуючу інформацію.

Сучасний підхід до проблеми вивчення особи підозрюваного в криміналістиці повинен ґрунтуватися на застосуванні концепції інформаційного підходу при вирішенні криміналістичних завдань в процесі розслідування злочинів. З позицій інформаційного підходу, процес слідоутворення у самому широкому розумінні, який є характерним для будь-якого злочину, може і повинен розглядатися як інформаційний. Будь-який слід є відображенням одного об'єкта на іншому, а весь процес слідоутворення полягає у передачі і перетворенні інформації у вигляді фізичного сигналу [2, с. 15].

Заслужовує на увагу і думка окремих авторів щодо умовності розподілу інформації на види. Одна і та ж інформація, в залежності від мети її отримання і використання може мати як криміналістичне, так і кримінологічне, кримінально-правове та процесуальне значення.

Так, П. Д. Біленчук, розглядаючи процесуальні та криміналістичні проблеми дослідження особи підозрюваного (обвинуваченого), і зокрема, види відомостей про особу підозрюваного і джерела, з яких вони одержуються слідчим, зазначає, що джерела інформації про особу підозрюваного (обвинуваченого) – це досить розгалужена система носіїв конкретних ідеальних і матеріальних відображень, які характеризують окремі сторони або індивідуальні ознаки події злочину [1, с. 81].

В. П. Лавров, розглядаючи проблему вивчення особи підозрюваного в процесі розслідування, зазначає, що криміналістичне вивчення особи підозрюваного (обвинуваченого) визначається його кримінально-правовим та кримінально-процесуальним значенням [3, с. 203–204].

На нашу думку криміналістичне значення вивчення особи підозрюваного під час розслідування, не повинно обмежуватися лише перерахуванням завдань, які вирішуються в кримінально-правовому та кримінально-процесуальному аспектах його вивчення. Таке тлумачення позбавляє можливості чітко розмежувати криміналістичний, кримінально-правовий та кримінально-процесуальний аспекти вивчення особистості підозрюваного.

Разом з цим, необхідно також враховувати, що проблема вивчення особи підозрюваного є неможливим без наявності відповідного обсягу інформації про нього, і тому інформація,

отримана слідчим в процесі розслідування може суттєво сприяти ефективному вирішенню всіх перелічених вище завдань.

Значний обсяг криміналістично значущої інформації про особу підозрюваного слідчий може отримати з документальних джерел інформації. Велике значення має вивчення елементів психології підозрюваного. Таких як: психічні процеси, психічні стани, темперамент, характер, спрямованість, світогляд та деякі інші. Розуміння сутності психічних процесів, станів та психологічних особливостей особистості підозрюваного, є необхідними умовами для ефективного застосування всього комплексу тактичних прийомів, прогнозування ймовірної поведінки підозрюваного як під час проведення окремих слідчих дій, так і під час розслідування взагалі.

Найбільш поширено інформація про властивості психологічного складу підозрюваного використовується в тактичних цілях: під час допиту для обрання найбільш ефективних тактичних прийомів; встановлення психологічного контакту з допитуваним; здійснення психологічного впливу; визначення спроможності підозрюваного адекватно сприймати інформацію, запам'ятовувати і оцінювати її тощо. Ефективність застосування слідчим найбільш оптимальних тактичних прийомів в процесі проведення слідчих дій за участю підозрюваного, який страждає на психічні аномалії, що не виключають осудності та інші психічні розлади, суттєво залежить від обсягу та своєчасності отримання слідчим патопсихологічної інформації про особу підозрюваного. Ігнорування наведених тактичних рекомендацій щодо проведення слідчих дій з цією категорією осіб, може негативно позначитись на встановленні істини у справі та ускладнити процес розслідування. З метою підвищення ефективності досудового розслідування злочинів, доцільно залучати до участі в ньому спеціалістів-психологів.

На нашу думку під криміналістичним вивченням особистості підозрюваного необхідно розуміти отримання криміналістично значущої інформації, яка включаючи в себе відомості про притаманні ним анатомічні, біологічні, психологічні і соціальні властивості, що необхідні для ідентифікації особи підозрюваного, вирішення тактичних завдань і встановлення фактичної картини події злочину в процесі його розкриття і розслідування, а також для використання з метою здійснення криміналістичної профілактики.

Вивчення особи підозрюваного є необхідною передумовою вирішення цілого комплексу завдань і може розглядатися в різних аспектах: кримінально-правовому, кримінологічному, процесуальному та криміналістичному.

Список бібліографічних посилань: 1. Біленчук П. Д. Процесуальні та криміналістичні проблеми дослідження обвинуваченого (проблеми комплексного вивчення особи обвинуваченого в стадії попереднього слідства): монографія. Київ: Атіка, 1999. 352 с. 2. Колдин В. Я., Поташник Д. П. Информационные основы экспертно-криминалистического анализа. *Вестник Московского университета. Серия 11. Право.* 1999. № 4. С. 14–25. 3. Волинский А. Ф., Лавров В. П. Криминалистика: учебник для студентов вузов. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Юнити-Дана; Закон и право, 2012. 943 с. 4. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі): підручник. Київ: Кондор, 2008. 588 с.

Одержано 08.10.2017

УДК 343.9

Олеся Петрівна ВАЩУК,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри криміналістики

Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИМІНАЛІСТИКА ЯК ЮРИДИЧНА НАУКА: ЗА ПРАЦЯМИ М. В. САЛТЕВСЬКОГО

У сучасному науковому світі питання – чи є криміналістика юридичною наукою – не є невизначеним, і, тим більше, спірним. Однак, у різні періоди розвитку юриспруденції вчені дотримувалися різних позицій з цього питання. Свою думку з цього приводу свого часу